

Anders Sigrell: "Etik, demokrati och retorik"

Moraliska aspekter av retorikundervisning har varit en central fråga för lärare och forskare sedan ämnets barndom. Det kanske vanligaste förhållningssättet, med visst stöd hos Aristoteles (*Retoriken* 1358b), har varit att se retorik som ett verktyg som kan användas för såväl goda som onda syften (t.ex. Trail 1998).

I mitt föredrag kommer jag argumentera för att det är en mindre konstruktiv hållning. Argumentationen kommer ta utgångspunkt i sambandet retorik-demokrati, inte bara historiskt utan och doxologiskt (Rosengren 2008).

Aristoteles bestämde retorikens domän som "Det som kan vara på annat sätt" (*Nikomakiska etiken* 1112a), och om det kan vara på annat sätt kan det inte vara bestämt i förväg, eftersom frågan just kan visa sig vara på annat sätt. I föredraget kommer jag argumentera för att anklagelsen mot retorik för att "försöka göra det svagare argumentet till det starkare och vice versa" (Aristoteles *Retoriken* 1402a), är helt riktigt. Om vi inte gör det har vi bestämt i förväg vilket argument som är det starkaste. En grundbult för demokrati kan sägas vara att försöka hitta det starkaste argumentet, något som inte kan bestämmas i förväg.

Alla svenska lärare har enligt skollagen ett dubbelt uppdrag, kunskapsuppdraget och demokratiuppdraget (SFS 2010:800). Lärare upplever problem med demokratiuppdraget (Persson 2010, Skolinspektionen 2012). De upplever också problem med retorikundervisningen, bl.a. för att väldigt få lärare har fått någon explicit undervisning i retorik (Skogqvist-Kasurinen 2014). Målet med föredraget är visa också konkret hur arbetet med demokratiuppdraget med fördel kan kombineras med retorikundervisningen, och vice versa. Etiska aspekter av demokrati och retorik kommer stå i fokus.

Föredraget kommer alltså att inbegripa en diskussion om hur etik kommer in i vår retorikundervisning. Hur kan vi t.ex. arbeta med att hitta det starkaste motargumentet till en given ståndpunkt, utifrån antagandet att grunden till många problem i dagens skola är det faktum att så många tror att deras starkaste argument *inte* kan vara på annat sätt. Ett övergripande mål är att hjälpa våra elever/studenter lyssna mer också på andra. Lyssna med ett öppet sinne utan att för den skull tappa den så nödvändiga kritiska dimensionen (Lyngfelt 2015). Något som inte är minst viktigt i dessa dagar av fake-news och faktaresistens (Carson & Titcomb 2018). T.ex. kommer Plutarchos *Konsten att lyssna* och Protagoras pro-et-conta (med sidbytesdebatt) att tas upp, liksom den inherent didaktikteorin och etiken i övningsserien progymnasmata (Sigrell 2008, Eriksson 2017).